

Dit zijn de namen

Ledevaartkerk, Chaam

Zondag 1 maart, 1e zondag van de veertigdagentijd

Ds. Sara Dondorp

Eerste Schriftlezing: Exodus 3:1-18

Tweede Schriftlezing: Matteus 4:1-11

Inleiding

Vanaf deze week gaan we met de gesprekskring De Verdieping een boek lezen van de Britse Opperrabijn Jonathan Sacks. Exodus, heet het, naar het Bijbelboek Exodus. In de joodse traditie wordt in de synagoge elk jaar de hele Thora gelezen. Dus ook het boek Exodus. Dat boek hoort bij de veertigdagentijd. Het boek over de veertig jaren door de woestijn. Dit jaar hebben de roostermakers bedacht om in de periode tot en met Pinksteren ook uit het boek Exodus te lezen.

Veertig dagen duurt de vasten: zeven weken exclusief zondagen. Veertig dagen, zoals Israël veertig jaar door de woestijn zwierf. Veertig zware jaren, vol van allerlei ontberingen. In de veertigdagentijd proberen we stil te staan bij de vele mensen die nog altijd ontberingen moeten ondergaan, bij de vele mensen die onderweg zijn naar een beter leven. Het Bijbelverhaal daarmee verbonden is dus Exodus. In de Tora spreekt men van het boek 'Dit zijn de namen'. Naar de woorden waar het boek mee begint. De namen van de zonen van Jacob, die de naam Israël kreeg. Verderop horen we nog veel namen. Zelfs een naam voor God. 'Dit zijn de namen' is vanmorgen het thema'. We lezen een verhaal over Mozes. Over zijn ontmoeting met God in de woestijn. Op dat verhaal zal vanmorgen het accent liggen. Uit het evangelie lezen we ook een woestijnverhaal. Beide lezingen horen we in de vertaling van de Monshouwerstichting.¹

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

'Dit zijn de namen'. Zo heet het boek Exodus in de Hebreeuwse Bijbel. 'Dit zijn de namen van de kinderen Israëls die naar Egypte kwamen.' De zonen van Jacob, die later Israël ging heten. Al die zonen die naar Egypte kwamen omdat daar nog te eten was. En in Egypte kwamen ze hun broer Jozef tegen. U kent waarschijnlijk het verhaal. Het slot van het boek Genesis. Dat boek eindigt met een cliffhanger. Jozef is oud geworden en sterft. Zijn laatste wens is dat hij in het beloofde land, begraven wordt. In Genesis 50 sterft hij en wordt zijn lichaam gebalsemd. In Egypte. Hoe nu verder?

Dat lezen we in 'Dit zijn de namen'. Een boek over uittocht, een boek over namen. Het begint met de namen van de zonen van Jacob-Israël. Allemaal zijn ze nog altijd in Egypte, tot ze daar overlijden. Daar doen ze precies wat aan het begin van Genesis was opgedragen: Wees vruchtbaar en word talrijk. (Gen. 1:22) Wat begon als een grote familie, wordt tot een heel volk: Israël. En dan komt er een nieuwe farao, die Jozef niet gekend heeft. Een anonieme farao, zonder naam. In het boek 'Dit zijn de namen' is hem geen naam gegund! De eerste namen die we vervolgens in het boek tegenkomen zijn die

---

¹ www.schriftlezing.nl

van Sifra en Pua, twee vroedvrouwen. Zij hebben de burgerlijke ongehoorzaamheid uitgevonden. Farao beveelt dat ze alle Hebreeuwse jongetjes moeten doden. Ook al is de farao formeel verantwoordelijk, ze kunnen dit niet met hun geweten verantwoorden. Ze doen 't niet! Dank zij deze vrouwen leeft het kind van Jochebed en Amran. Een mooi kind, dat Jochebed voor drie maanden verbergt. Daarna verzint ze een list. Een biezen arkje. Als de ark van Noach. Dat laat ze achter in het riet. Als in de rietzee. En haar dochter Mirjam houdt een oogje in het zeil. Het nu nog naamloze kind wordt gevonden door farao's dochter. En het is Mirjam die de eigen moeder als voedster aanbeveelt. Daar gaat de dochter van de farao mee akkoord. In de Bijbel is zij naamloos, maar in de traditie krijgt ze een naam. Bitja betekent 'dochter van God'. Volgens de rabbijnen zei God tegen haar: "Mozes was niet jouw zoon, maar toch noemde jij hem je zoon. Jij bent niet mijn dochter, maar toch zal Ik je mijn dochter noemen."²

Zij is het die dit kind zijn naam geeft: Mozes. Dat is Egyptisch voor: 'zoon van'. Het is geen Hebreeuwse naam. Toch weten de Bijbelschrijvers wel raad met die naam. Mozes, staat er, betekent 'Hij die uit het water is getrokken'. Zo staat het er. Hij is immers uit het water getrokken. Maar grammaticaal correcter zou zijn: 'Hij die uit het water heeft getrokken'. Zo is zijn naam alvast een knipoog naar de rol die hij later spelen zal.

Mozes groeit op aan het Egyptische hof. Daar ontwikkelt hij een scherp rechtvaardigheidsgevoel. Als hij ziet hoe een Egyptenaar een Hebreeuwse man slaat, slaat Mozes die Egyptenaar neer. Hij komt voor zijn volksgenoten op, maar zij erkennen hem niet als leider. Nog niet. Mozes slaat op de vlucht en komt uit in de woestijn. Daar ziet hij zeven zussen water putten en lastig gevallen worden. Weer komt zijn rechtvaardigheidsgevoel naar boven. Hij verdrijft de lastposten en de zussen verwelkomen hem in huis. Daar blijft hij. Hij trouwt zelfs met één van hen. Zippora heet ze. Haar naam betekent 'vogeltje'. Mozes heeft dus al een heel leven achter de rug. Volgens de traditie was hij veertig toen hij Egypte verliet, en leefde hij veertig jaar als herder in de woestijn. Veertig is een getal van beproeving of van onderricht. Veertig jaar zal het volk in de woestijn zwerven. Als beproeving én om Tora te leren. Veertig dagen verblijft Jezus in de woestijn. Als voorbereiding op zijn werkzame leven als rabbi. Mozes heeft al veertig jaar in de woestijn geleefd. Hij is er klaar voor.

En dan volgt die merkwaardige ontmoeting met vuur. Een doornstruik die brandt, maar niet verteert. Mozes is nieuwsgierig. Of is het andersom. Is het de bode van de ENE die Mozes lokt? Hoe dan ook, Mozes buigt af. De conversatie begint zoals vrijwel elke roeping. Abraham, Abraham! Hier ben ik. Samuel, Samuel! Hier ben ik. Mozes, Mozes! Hier ben ik. Het klassieke antwoord op een roepstem. En dan zegt God nog meer tegen Mozes. Kom niet te dichtbij, want de plaats waarop je staat is heilige grond. Volgens mij gaat dat niet alleen over de heiligheid van God. De plaats waarop jij staat is heilige grond, staat er. Daar waar jij staat, sta je goed. Daar sta je voor God. Daar luister je. Misschien kan je het ook zo zeggen: God zet Mozes op z'n plaats, zijn heilige plaats, voor Gods aangezicht. Vanaf die plaats, die heilige plaats, wordt hij geroepen als profeet. Als: Mozes met Egyptische naam die Hebreeuwse betekenis draagt. Die plaats is heilig, omdat Mozes daar staat. Mozes, zoon van Abraham, zoon van Izaäk, zoon van Jacob. Al die voorvaders met wie deze God een band heeft gehad. Met allemaal samen en vooral ook met elk afzonderlijk. En nu dus ook met Mozes.

---

² Jonathan Sacks, Exodus, boek van de bevrijding, Skandalon, Middelburg 2019, pag. 39.

Voor Mozes wordt het even te veel. Hij verbergt zijn gezicht. Maar God ziet. Dat is wat God doet. Dat is wat God **is**. God ziet. God heeft gezien de verdrukking en gehoord de smarten. En God heeft Mozes nodig. Deze god heeft mensen nodig. Dit is geen wispelturige God hoog op de Olympus, maar een god die mensen zoekt. Die tegen Mozes zegt: Jou heb ik nodig voor mijn volk. Voor het eerst is die grote groep familieleden één volk. Gods volk. Mozes, met zijn grote rechtvaardigheidsgevoel, moet gaan helpen. 'Hier ben ik' riep hij eerder. 'Wie ben ik?' roept hij nu. Hij durft niet. God antwoordt dan zoiets als 'Ik ben er'. Of 'Ik zal er zijn'. Niet een naam met een vastomlijnde betekenis. Eerder het begin van een zin die nog niet af is. Ik ben.... een zin die oneindig veel mogelijkheden biedt. Een naam die zich niet op één betekenis laat vastprikken. Eigenlijk is het niet zozeer een naam, als wel een betrekking. Deze God heeft geen naam, maar is een relatie. Deze God **is** de God van Abraham, **is** de God van Izaäk, **is** de God van Jacob, **is** de God van Mozes, **is** de God van Israël, **is** de God van allen die richting of steun zoeken. Al die namen zijn onlosmakelijk verbonden met het zijn van deze God. Al die mensen mogen er zijn tegenover God. Gods naam betekent dan zoiets als: jij mag er zijn voor mij. Ik ben er voor jou, en voor jou, en voor jou, en voor jou.....

Mozes snapt het nog niet helemaal. Wat moet hij nu zeggen? Welke naam moet hij nu aan de Kinderen Israëls noemen? God noemt dan de naam 'Ik zal er zijn zoals ik ben'. Of zo iets dergelijks. Een ongrijpbare, onbegrijpelijke naam. Het boek 'Dit zijn de namen' gaat over heel veel mensennamen, maar de naam van God blijft iets vluchtigs, ongrijpbaars. Geen naam, maar een werkwoord, een relatie: ik ben... of zal zijn... Een andere naam krijgt Mozes niet te horen. Wel de namen van Abraham, Izaäk en Jacob. Hun God. En Mozes krijgt te horen wat God gaat doen. Israël bevrijden. God zal de kinderen Israëls uit de ellende trekken, met Mozes' hulp. Dat is wat God doet. Het gaat om bevrijding. Niet om macht, niet om kunstjes. Dat is wat Satan niet begrepen heeft en Jezus wel. Na veertig dagen in de woestijn weet Jezus: Gods naam is bevrijding. In Gods naam mag je geen nare spelletjes spelen. Want God is relatie met degene tegenover. En de plaats waarop je staat is heilige grond. Ontheilig die niet. God is relatie met Mozes, met Jezus, met ons. Gods naam is 'Ik ben...'. Dat is maar een halve naam. Er is aanvulling nodig. Ik ben de God van Mozes, de God van Jan-Sjoerd, de God van Fred, de God van Jaqueline en ga zo maar door. Ik ben met mensen. Met alle mensen, hier of waar dan ook, die angstig en onzeker zijn. En met christenen in de Golfstaten die God blijven zoeken, ondanks alle tegenwerking. God is en blijft betrokken bij slachtoffers in Syrie of waar dan ook. Bij de vluchtelingen uit Idlib en de vluchtelingen in niemandsland. Door alle zware jaren van ellende heen. Veertig jaren of meer. Hoe lang het ook duurt. God is. God zal zijn. God blijft nabij. Dat is de naam die God Mozes heeft leren kennen.

Over die ongrijpbare naam-die-geen-naam-is-maar-relatie schreef Piet van Midden een prachtig lied. Daar wil ik vanmorgen mee eindigen:

Ik ben voor jou een nieuwe naam.
Ik ben je God en hiervandaan
ga ik als je schaduw met je mee
door de woestijn en door de zee.

Ik ben er als het leven lacht.
Ik ben er voor je in de nacht.
Ik ben er in je hoogste lied.
Ik ben er als je 't niet meer ziet.

Ik ben de weg waarop je gaat.
Ik ben er zelfs ten einde raad.
Ik ben gegeven als je brood.
Ik ben in leven en in dood je vriend.³

Amen

---

³ Liedboek lied 934, tekst Piet van Midden.